Ion Ghica și teatrul

Ion Ghica a iubit teatrul și, cînd a fost nevoie, s-a ocupat sau a scris despre el cu competență și cu pasiune. Tînăr fiind, „parastisise" * pe *Fiii lui Brutus* cu Aristia. La vîrsta de 19 ani, înainte de a pleca la studii, lăsase o primă traducere a *Precioaselor* lui Molière. Patruzeci de ani mai tîrziu, Ghica patronează constituirea Societății dramatice a actorilor, fiind, după Al. Odobescu, primul mare director al Teatrului Național. Calitatea aceasta, pe care a păstrat-o patru ani (1877—1881), l-a apropiat și mai mult de teatru. Din această perioadă, precum și din anii ce au urmat, datează o bogată corespondență cu Alecsandri, Gr. Ventura, C. D. Ollănescu, în care Ghica le adresează repetate îndemnuri să scrie teatru, să se inspire din viața societății romînești, spre a contribui, fiecare după puterile sale, la îmbogățirea repertoriului original. El însuși încearcă, împreună cu Ollănescu, să scrie o comedie, dar proiectul este curînd abandonat, astfel încît cele cîteva scene rămase nu reprezintă un lucru demn de luat în seamă. Alături de aceste fapte, amintite în mod sumar mai sus, cercetări recente au dus la descoperirea, în fondul de manuscrise al Academiei R.P.R., a unor texte inedite, în care Ghica notează cîteva lucruri în legătură cu teatrul.

Nota de față își propune să informeze cititorii despre conținutul acestor materiale.

O scrisoare — pe care o reproducem parțial — datată Londra, 10 martie 1882, și adresată lui Ollănescu, cuprinde cîteva păreri ale lui Ghica asupra spectacolului *Romeo și Julieta*, văzut în Anglia, spectacol în care o deosebită impresie i-au lăsat interpreta Julietei (celebra artistă Ellen Terry) și punerea în scenă.

Manuscrisul 2822 conține o înșirare de cîteva articole de gazetă, precedate de o introducere care ar lăsa impresia că avem de-a face cu o povestire sau o nuvelă. În introducerea aceasta, scrisă la persoana întîi, povestitorul își descrie viața grea pe care o duce: el, ieșit de curînd din închisoare, e conțopist „surnumerar", iar iubita lui, Sofia, lucrează croitoria. Angajat la o gazetă, tînărul începe să scrie, își face popularitate, e ales deputat, dar directorul gazetei îi ia deputația, astfel că junele ajunge din nou la sapă de lemn. Sofia, sătulă de sărăcie, îl părăsește pentru un boier bogat. Tînărul nu se sinucide, ci se dedă jocului de cărți, cîștigă, își face o stare bună și, în cele din urmă, e numit ispravnic.

Caracterul critic e evident. Bucata, deși n-are calități literare, prezintă totuși interes, întrucît întregește cunoașterea concepției politico-sociale a lui Ion Ghica. Lucrarea e nedatată, dar, după tema și tonul ei, pare să facă parte din încercările de tinerețe ale scriitorului. Reproducem un fragment, în care se vorbește de teatru, ca instituție de cultură în general, și de teatrul din București în special.

În același manuscris se mai găsesc două piese traduse de Ion Ghica. Prima e *Hernani* (f. 31—140); menționăm că din această traducere lipsesc cîteva foi de la început. Cea de a doua (f. 140—281) e o piesă în 5 acte, fără titlu și fără indicarea numelui autorului, în care apar personajele:

---

* Jucase.

www.cimec.ro

https://biblioteca-digitala.ro

— Daniil Rochat, deputat francez, ateu, adept al doctrinei lui Voltaire ;
— Doctorul Bidache, prietenul și, într-o măsură, secretarul particular al lui Rochat ;
— Guillaume Fargis, prieten cu Rochat, neîmpărtășindu-i însă opiniile antireligioase ;
— Casimir Fargis, fratele său ;
— Lea și Esther Anderson, două „miss" engleze, protestante ;
— Mistress Powers, mătușa lor ;
— Dr. Clark, pastor englez ;
— Laurentio, valet ;
— Pierron, Audran, Stephens, ziariști ;
— Claveron, secretarul lui Bidache ;
— Charley, vărul Lea-ei și al Esther-ei ;
— Turler, notar.

Piesa are în centrul ei un conflict religios și eroii principali care-l poartă sînt Daniil Rochat, ateu, și Lea, protestantă. Îndrăgostiți și apoi căsătoriți, dintr-o greșită înțelegere inițială a convingerilor lor, Rochat și Lea ajung să se despartă atunci cînd își dau seama că, de fapt, ideile lor nu se pot împăca...

Acțiunea se petrece la castelul Ferney, din Elveția, în ziua dezvelirii unui bust al lui Voltaire (actul I), în vila englezoaicelor (actele II, III, IV) și în casa lui Fargis, unde Lea, Esther și mătușa cheamă notarul ca să scrie actul de divorț (actul V).

Ambele traduceri sînt scrise cu creionul și cu cerneală, de mîna lui Ghica, și par să reprezinte o primă formă. Nici una, însă, nu poartă vreo indicație asupra datei cînd au fost făcute.

Consemnînd aceste lucruri dăm la lumină cîteva date noi asupra activității lui Ion Ghica, legată de teatru, și cinstim totodată memoria scriitorului de la a cărui naștere (12 august 1816) s-au împlinit 150 de ani.

Mihai FLOREA

. . . . . .

„Teatrul este o invenție a Elinilor, de la ei l-au luat Romanii și mai pe urmă, de la aceștia, toate neamurile, prefăcîndu-l și schimbîndu-l fiecare după geniul, trebuințele, obiceiurile și instituțiile sale. Un teatru care a slujit la mai multe neamuri, unul după altul, este un monument arhitectonic din cele mai însemnate pentru studiul istoriei; unul dintre aceste monumente, și poate cel mai vrednic de însemnat, este ruina teatrului de la Taurmina în Sicilia, acel teatru zidit de Greci care trăiau într-o republică democratică, în formă de amfiteatru cu o singură galerie, care duce pe toți spectatorii, de orice condiție, la galerie, deosebitele porți și scări ce dau în amfiteatru sau se suiau la locurile de sus, într-acel amfiteatru vede cineva duhul de egalitate care domnea la această nație. După aceea Sicilia căzînd în mîinile Romanilor, teatrul de la Taurmina a primit preschimbările și prefacerile trebuincioase, vede dar cineva intrări deosebite, locuri clasificate după treapta de oameni care trebuiau să le prinză, alta este intrarea patriciilor și alta a plebeinilor, alta este galeria vestalelor și alta a proconsulilor. Teatrul a luat schimbări potrivite instituțiilor și obiceiurilor aristocratice ale Romanilor. Sarasinii mai pe urmă au făcut dintr-acest teatru un palat și astăzi acea ruină mulțumește originalitatea unui anticar englez care, cu cîteva bucăți de marmură căzute și-a făcut o locuință puțin confortabilă dar foarte ciudată. Într-acea ruină poate deosebi un arhitect toate prefacerile și restaura planul teatrului cum a fost el în deosebite epoce. Teatrul este cea mai bună școală de morală și de gust, inscripția ridendo castigat mores *este cel mai frumos frontispis al unui teatru. Localul ce avem în curtea D-lui Gerolomo Cardenio Momolo nu este o zidire vrednică de un public al cărui gust este dezvoltat, nici vrednic de compania de artiști ce ne-a adus anul acesta D-na Max, noua impresarie. Această sală ar putea mulțumi abia pe Hagi Haivat și pe Caraghios, toaleta damilor nu arată nicidecum cea mai mare frumusețe, nu face nici un efect; optica este atît de rea încît trebuie să fie o damă foarte groasă și foarte buboasă pe obraz ca să arată ceva frumușică dintr-o lojă. Cu toate acestea, cît despre acustică sala noastră este foarte mulțumitoare; arhitectul a știut a păzi propor-*

www.cimec.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ţiile cerute de artă. Norma, *opera cu care a debutat compania cea de estimp, este capo d'opera al famusului maestro Belini.*" [1]

. . . . . .

Urmează un comentariu elogios la adresa muzicii *Normei* şi a compozitorului ei, Bellini. Dintre interpreţi menţionează pe „demoasela Eftinini", care „are o comoară nepreţuită în gitlejul dumneaei", şi, subliniază îndeosebi Ghica, în legătură cu aceeaşi „demoaselă" :

„Are jocuri din mîni şi din fisionomie care sînt foarte dramatice şi pe care publicul a ştiut să le preţuiască; am văzut cu ochii noştri o damă moţăind din cap şi cu ochii plînşi de lacrămi cînd Norma zice „in mia man al fin tu sei." [2] (în sfîrşit eşti în mîna mea, *n. red.)*

Londres, le 10 mars 1882.
Princes Gate No. 59

. . . . . .

„Dites-moi, comment va la traduction d'Horace et la comédie en vers, dont vous vous occupiez; mais, à propos de théâtre, je viens d'assister à la représentation de Roméo au Lyceum (?): une Juliette très satisfaisante, ni jeune, ni jolie, mais gracieuse, sobre de mouvements, en prononçant de manière à être entendue et comprise, comprenant très bien ce que Shakespeare a voulu faire (Ellen Terry); une nourrice parfaite (Mrs. Sterling), un très bon Mercutio et un Roméo ridicule (le célèbre Irving); mais, après cela, une mise en scène comme je n'en ai vu, ni rêvé. Shakespeare n'a jamais espéré que sa pièce serait jamais montée de la sorte. C'est la perfection, les décors tout ce qu'on peut voir de plus beau, des costumes d'une richesse admirable et des jardins: citronnier, oranger, rhododendron, camelia et mille autres fleurs au naturel." [3]

---

[1] Mss. rom. 2822, f. 13 V-14 V, Biblioteca Academiei R.P.R. (Textul citat aici e unul dintre puţinele care oferă o descripţie a sălii de teatru a lui G. Momolo. singura din Bucureşti în care au avut loc reprezentaţii de teatru şi de operă pînă la inaugurarea Teatrului Mare (1852) şi a sălii „Bossel". E sala în care s-au dat reprezentaţiile organizate de şcoala „Filarmonică" (1834-1837).

[2] Mss. rom. 2822, f. 16.

[3] Mss. rom. 1687, f. 12-13, Biblioteca Academiei R.P.R. Scrisoare către Ollănescu. „Spune-mi, cum stai cu traducerea din Horaţiu şi comedia în versuri, la care lucrai; dar pentru că veni vorba de teatru, am asistat la reprezentarea lui Romeo la Lyceum (?): o Julietă foarte satisfăcătoare, nici tînără, nici frumoasă, dar plină de graţie, cu mişcări sobre, pronunţînd în aşa fel încît putea fi auzită şi înţeleasă, înţelegînd foarte bine ce a voit să facă Shakespeare (Ellen Terry): o doică desăvîrşită (Mrs. Sterling), un foarte bun Mercutio şi un Romeo ridicul (celebrul Irving); dar în afară de aceasta, o punere în scenă cum n-am mai văzut, nici nu am visat. Shakespeare n-a sperat nici cînd că piesa lui va fi montată vreodată în felul acesta. O perfecţiune, tot ce poate fi mai frumos în materie de decor, costumele de o bogăţie admirabilă şi parcuri: lămîi, portocali, rododendroni, camelii şi mii de alte flori naturale."

www.cimec.ro

https://biblioteca-digitala.ro